

Stockholm, tryckt hos P. Palmquist's Aktiebolag, 1907.

N:o 4. (10).

Rälto-manon 1907.

Rubbe jaffe.

Läkämus Samita pata fitta pale jafen, afta nummer färt talve-manon. Färt nummerin lä 16 piele. Vadde: 50 öre jafe äutäst. Äwtä nummera hadde lä 10 öre.

Deketis=laulotis.

Nän rasalattjat nällaw män
 Nä lädde pieje sinne.
 Mu padjel kätseh, Zupmel, tän!
 Äroh akew mu lunne!

Tan peiwe äutäst kitaw tu,
 Tan waiwest ja tan awost,

Zat wiekest, maina tän läh mu
 Änetam färtat harest.

O Zupmel, walteh haltosjat
 Mu ja kait almatjitat,
 Ja wieket tasa armostat,
 Ätt äp tu käinost kaitah!

(Laulotuwwa kä n:o 424 kirjen Eionstoner: "Upp, alla werf, som Herren gjort".)

Uwja äutân.

"Kätjah, män tjuottjow uwja äutân ja kälkotaw!" Kän uwja äutân? Du ietjat waimo uwja äutân, maw tån läh tappam, tån juddokis almatj, tu waimo, mi lä nâu tuolwan, nâu sjäunjotum, nâu puosjotum, nâu amas Supmeli ja aileswuotai, ja mi nâu jalka tarpaha, atte nakin ädtjo päsjat tan sija ja ietjaitattet taw, laitit taw wast ruoptot Supmela lusa ja takkat taw rainaswuota, fierešwuota ja rafe äromjadjen.

Kutti lä täppe uwja äutân tjuodtjomin? Du kaik puoremus wäna: Sän, kutti juo lä takkam tu äutäst, maw i aktak ietja mattam ike sittam takkat, waddam ietjas hätkaw jäpatus-makšon tu juttoi tieti. Dat lä tu tjäutalidje, kutti lä täppe tjuodtjomin.

Maktes sän kälkotalla? Jätjas pakto pakto, mi juo mannowuota rajest lä tu miela wuollai piejatum. Jätjas wiesšom-laitima pakto, kä sän warjal tu hätkaw ja warreswuotaw jala kä sän tauta ja märähä pakto muitajatta tu tan ätnamalatj wiesšoma änekiswuota pirra. Jätjas Wuinganasa pakto, kä sän pajaspähta, pakatalla, käsja ja laiti

juddokasait järkälipmai, antakis-luoitemi ja rafai. Ja sämmalakai, kä sän tjielkafit wuoset tunji, atte tån kuoros wal tarpahah tuostot taw armow, maw sän falla tunji, wai tån luluh jalokin ijaddat.

Mantieti sän kälkotalla? Tantietai atte sän ättja tu sielow ja sitta tjäutalit taw. Marjo tån juo läh kuffew tappam ja puotom taw su äutäst, walla i sän tauk sitah padjat ietjas ierithäikätuwwat tan lutte. Sän lä talle parkam ja killam nâu ätnakaw, wai lului rappat tunji alme uwšaw, atte sän i sitah heitet, äutäl kä tån ai läh rappam ietjat waimo uwšaw su äutäi. Tantietai sän kälkotalla.

Kultaleh su kälkotallamaw! Kapasteh ja luoitteh su sija! Te

ſån ſitta pätet ſija ja waltet ärronſajew tu lunne. De ſån ſitta kälkätit ietjas kiereſwuotaw tu waimo ſija. De ſån ſitta waddet tu ſielloi ja ämetäbtoi rafew ietjas tiuras wara pakto, mi rainet tu kaika ſuttoſt. De ſån ſitta ietj ärröt tu ſapmo ja waddet tunji witnikaw käppatjaka wäralta, ſutto ja Satana padjel. De ſån ſitta jaſkatit tu tai läſſis peivi aiken ja waddet tunji wiesioma ſatnes awow. De ſån ſitta rapaſtit tunji alme härwait ja taſſat tu äſaladtjan tan likoi.

Matahkuſ tän piettot taſſar kuozjew ſija pätemiſt? Muiteh, man wuorpetipmen tän ſjattaluluh, juſ ſån manalului ierit ike taſt äbbänis luluh kälkotalat! Quoiteh ju ſija, äutäl kâ ila manget ſjadda!

Satneswuota hälla mia ſiinne wani pakoi jiena taka.

“Häläh, Härä; jutte tu palwalidje kulla” (1 Sam. 3: 9). Män läw tu palwalidje. Watted munji jiermew, wai män täptäluluh tu tuotaſtuſait, ſäjäteh mu waimow ietjat njalme pakoi, tipteh ietjat pakow kattjat mu ſielo nala te kâ ſuolne. Tälötj aiken jaulin Iſraela manah Mojeſi: “Häläh tän miaina, ja mi kälkap kullat; walla alloſ Jupmel ſarnoh miaina, wai mi äp luluh japmet” (2 Moſ. 20: 19). Iw män tan laſai, Härä, iw män tan laſai räkkätalah; walla ienni män räkkätalaw wuollekiſwuotaina ja wainotimmina nâu kâ profeta Samuel: “Häläh, Härä, tu palwalidje kulla”. Alloſ wal Mojeſ, alloſah tu profetah hällöh muina, walla häläh tän ietj, Härä, mu Jupmel, tän kutti pajas-tjuoukijih kaikait profetait! Taina kâ tän matah wiſja wani ſia taka ällaſit äpatit mu, walla äh ſi mateh wani tu taka maiteh taſſat.

Ei mattih kalle padjat pakoit tjuodjat, walla äh ſi mateh taſſat mu äſaladtjan Wuinganazſai. Ei hällih puorakit, walla kâ tän äroh ſjawot, te ſi äh njuorateh waimow. Bokſtawait ſi waddih midji, walla tän pikotah, maw tah mierkijih. Ei äutai piedjih tjiekoſwuotait, walla tän wattah tjäutäkaw, mi rapaſta taw, mi lä tappafin. Ei jaulih buda-pakoi, walla tän wattah ſamow wiesjot tai milte. Ei wuoſetih käinow, walla tän wieketah almatjit

mannat tan käino milte. Ei hällih täsje wal mia äkfolin, walla tån äpatah ja tjuoukij waimoit. Ei tjuorwoh pielsi sija, walla tån wattah sidji jiermew, kutih kullih.

Te allos jardnoh munji Moses, walla tån, Härä, mu Jupmel, tån iekewe jatneswuota, wai män iw luluh jaymet ja sjaddat sjattotipmen, wai män luluw liegganit sisingelt iwe täsje wal rawwituwwat äkfoli, ja wai män iw luluh tuobmituwwat tat pakost, maw män läw kullam ja iw takkam, täbtäm ja iw ättjam, jakkam ja iw wuorkin.

Tantieta hälah, Härä, tu palwalidje kulla; tune läh iekewe iellema pakoh. Hälah munji, wai mu siello lului jaskatuwwat, mu wiesjom puoretuwwat ja tån tan äutäft ättjoluluh mainomaw, rampow ja kutnew iekewen aikai!

(Thomas a Kempisa milte.)

Jeketis=laulotis unna manatiita.

Njalka nater päta,
Tjalmit tappala.
Jedne wuottofäta.
Manna näkfäla.

Wuoi tait tjappa almit,
Mait tån niekatah,
Ja tait ängel=tjalmit,
Maita mädjetah.

Wäralt ja tan jupma
Ällo fukken lä.
Talle i tan stupma
Tuwwa pättäleh.

(Laulotuwwa fä n:o 274 kirjen Sionstoner: "Ringa wattendroppar".)

Anamusah jakkih,

atte si kalkih almai pätet, taina kä si äh takah maitet pahait. Äh si takah äh pahait ähke puorit. Si wiesjoh — nâu si jaulih — akew jaskawuotan, ja äh si käsjet takah ietjasa lakamusjai mawke wahakaw jala skataw. Äh si äbbâ maitet takah. Men läkus tat rähta, atte mi äp kalkah maitet takat, äp pahait äpke puorit? S äbbânis. Mi kalkap parkat, parkat, wai käppatjaka mi ietjah ja mia lakamusjah pätih almai. Mia mangai kalka sjaddat te kä käbtä, tjielka, puorre käino, nâu atte mia japnema mangel ai matta wuoinot, att mi läp wiesjom tan ätnama nanne. S kuoros wal tat takah juttow, kutti pahait takka, ainat tat ai, kutti kuota taw puorew takat, maw jân matta ja pierri takkat.

Alleh raukah änapuw tat wiesjomist, kä maw tån ietj läh tan äutäst waddam! Tat kutti lä pinnaw waddam, mattakus jân wuortet ätnakaw ädtjot?

Takah nâu ätna puorew, kä tån matah —
 nâu mankalakai, kä matah —
 nâu ätna almatjita, kä matah —
 nâu ätna paikin, kä matah —
 nâu taiwai, kä matah —
 nâu tjielkoin, kä matah —
 nâu kuffew, kä matah!

Alleh mangeteh ittati päiwai, maw tån juo udni matah takkat!

Tat kutti takka fiereswuotaw, jân kauna fiereswuotaw.

Carl von Linné.

Tan 23 peiven maj manon 1707 riekati sãmes unna ja wuollekis tãpen Smãlandan årjeli Smerjen sãmes parnekutj, kãn namma li Carl Linneus. Tan mannam kitan, tan sãmma 23 peiven maj manon 1907 læ tan parnekuttja riekatim-peiwẽ muite- tum ja pasotum stuoramus hãrwaina ja kutnina læfotis ätna paikin tappe mia lantan ja ai ålforikain, fãrt sãjen, kãnne wal almatjah kaunojih, kutih ietjih blommit, rasit ja muorait, lættit ja juttojit ja kaika ietjatar, mi kauno tan naturan ja wadda mia tjalmai ja miellai arwow ja haufkotatar. Ja si pasotin tan unna parne- kuttja riekatim-peiwew tan tieti, atte juste sjattai ålmai pajas, kutti wuostak hãjati årnikaw tan sinne, maw almatjah tietih tuoi læfotis ätna rasi ja muorai ja ietja natura-pieki pirra. Su tjalme wuoini tjielkasit tar, mi li aftalakatj rasi kassan, ja tar, mi reutai. Sãn wuoini, atte kaunojih te kã stuorra jãkãh ja almokah rasi kassan, nõu atte tar ja tar rasje kullo åwtã jãkkãi jala almoki ja tuot nubbe rasje kullo åbbã ietja rasje-jãkkãi. Kaikait pãrrahit rasi kassan sãn piejai atti ja takai siaw sierra jãkkãn, maja sãn watti sierra namaw, ja tan pakto mattih almatjah talle puoreput ja tjielkasappot tãbtãt tuoit læfotis rasit ja blommit, mait wuoi- nih ätnama nanne. Tãlen li tar kaika hadjot, talle tar læ årnikin, ja tar læ Carl Linneus taktam. Mãdde ietjalakai læ ai stuorra aukte pãtam ju parkost, walla ånamus aukew læ tar botanika jala tietem rasi pirra ådtjom taste.

Setjas wuostas jakit åttjoi tar nuorra parnekutj wiesjot tan tjappa ja haufes taron, kãnne ju attje li kirko-hãrran. Tãppe sãn åttjoi wiefat mietjen, kãnne kaikkakatj lasta-muorah ja tjappa blommah tjuodtjon, ja tãppe sãn åttjoi wuoinet ätna ålforikai blommit ja rasit ai, mait attje li ietjas urtas-kartenin sjadda- tam. Taste pãti tar ju kiereswuota urtasita ja rasita ja kaika naturai.

Åã li kietjaw jafe wuoras, te sãn skãulai piejatuwai Wãrjõ statan. Tan aiken si ånamusta lækkin latina kielaw ja greekalatj kielaw ja taktar atait skãulai sinne åhke åbbãnis læfetam naturast ja taist åutoist, mah tan sinne kaunojih. Walla tuot nuorra Linneus ittji rãtt mateh huollat tuoist tãlotj kielaisit ja ietja læroist,

mait tan škäulan äpatin. Sän päro sitai lärranit kaifa, maw mati lärranit natura pirra. Taste päti, atte sän li wieka neures škäula-manna, ja su äpatidjeh arwetin, atte puoremus lului kalle waltet su škäulašt ierit. S juste ijattah mife, näu si jaulin.

Wimat sän tauk läpti škäulaw ja sjattai studentan. Su äikatah sittin, atte sän kallai läkkät härran näu ká su attje, ja idtjin äbbänis sitah miwwat su räkkälwasšai, atte sän kallai ädtjot ätšätit naturaw ja sjaddat doktorin jala talkotidjen. Wimat lit wiertijin mietetit, ja näu sän wuolki Lunda alla škäulai jala uniwersitetai ja taste Upsala uniwersitetai, káša sän päti tan jaken 1728.

Su äikatah ledjin häjoh ja idtjin mateh kuffew wieketit su, ja tan tieti li sune wuostat äbbä neures aife ja nieta tanne Upsalan, taja ká sän äpas-muwai jãmes härraina, kutti ietj li natura ätšätidje ja kutti ruwwa wuoini, atte tat nuorra älmast

jaken 1730, ká päro li pel-kälmat jakew ärron alla škäulan, ättjoi sän ietj läratit ietja studentait blommai ja rasi pirra.

Su äutemus läratidje, Olof Rudbeck, li akti mannin Samen-ätnamein, káša kánakis Karl XI li radjam su ätšätadtjit tan ätnama widjoraw. Tat mannosijt ruptsasti sän ätnakaw ietjas äpatiš-älmai, tan nuorra Linneusi, taja ká tat ai ättjoi stuorra halitusaw mannat täppe nuortan. Tan aiken li tat ällo äutos manos, jãmma ká jus talatj almatj manalului kãnnet mäktatin hietniki lunne, ja tan tieti manai Linneus wuostat ietjas häiman Smälantan ratotalatjit ietjas äikati kum, kallaitus sän äbbänis tuostat mannat

kallai stuorra aife pätet natura ätšätimäi ja tietemi. Tat härra wieketi su, näu atte sän tate rajest mati märrähatta läkkät ja ätšätit taw, maw kallai. Su läratidjeh älfen ai wuoinet, makkar jiermalatj ja lärtok nuorra älmäi sän li, ja juo tan

Samenätnamin. Kå te ai li Upsalast wiekkew ädtjom tan watalatj mannofakkai, te sån wuolki nuortas kuouloi kitan 1732.

Wuostat sån sitai mannat pajas Samenätnamei Ubmeka stastat. Talloi ittji kaunoh attak lanswädja Samenätnamin, ja kå päti Suorsa jala Sorjele juoknai, te li täppe näu neuwes ätnam, stuorra apoh ja jiekkeh, atte sån wimak ittji äbbänis mateh äutäi pästet. Ittji kaunoh almatjitte, ja kå piebmo näkai, te wierti mäddot, äutäl kå li tuoit äutos tuoddarit wuoinam, mašte sån li näu ätnakaw kullam.

Te wuolki Ubmeka stata pakto Luleju statai ja taste wast pajas Samenätnamei. Taggo li wieka alkep ja puorep mannat änoi ja jauri milte. Wuostat sån päti Stuurpuolta ja Wuollesripmai ja te Dalwatassai. Taste manai Djämpai jala Djämotassai, kånne klätkar wiejoi, ja te Huttani jala Kwikkjättäi, kånne tan aiken li huttan jala stuorra wuobne, man sinne äutep aiki ledjin silpa-malmaw juddatam.

Te li tal Yinneus tuoddarita pätam, ja äutohimminä sån wuoini tait alla warit, kånne li muota kasso kieje ja kånne muorah idtjin mateh sjaddat. Tanne sån wuoini näu ätna amas rasit ja blommait, atte warfa palai, atte ittji kalkah happitit tjallet tai pirra kaika, maw sitai. Tuoddari padjel sån wuolki Wuotnai ja päti wuolos Tuoltan, ja täppelt sån wast matsai Huttani ja te wuolos Lulejui.

Tan mannofakan ättjoi Yinneus ai wuoinet, makkar jami wiesjom-tjärta li, kätte si jättin ietjasa äloi kum, kätte si wiesjon läuta-käti sinne, maw si pärrin ja jukkin, kätte si jasnew taffin ja suonait pätnin ja kaika sia ietja parkamaw, ja kaika taw sån tjali muitoi. Nimon läh ain tah su tjallokah ja läh truuffitum kirjien, mašte tjiekasit wuoina, makkar jami wiesjom li kuotte tjuote jake tan mia aike äutäla.

Dat ietjas mannofakast sjattai Yinneus äbbä kullofin mia lärtot älmäi kaskan, ja kuotte jake tan mangel ättjoi sån wast wuolket ätä mannofakkai. Tan pale sån manai Dalarnin ätna ratnai kum, ja kaika, maw sån ja su ratnah täppe wuoinin, tjali sån tan mangela kirjai, mašte lä stuorra aike sjaddam tassa, maw mi tietep tat lanta-äjest.

Ätnakaw li sån juo taffam ja parkam, walla tat palka, maw sån taste ättjoi, li tauk ila unnakatj. Doktorin sån tal wierti sjaddat, wai lului mattet wiesjot ja waltot ietjas märfina, käw

Jän li Dalarnin kaunam. Tan tieti jän wuolki älförrikaita, Hol-landai, kånne jän sjattai doktorin ja kånne jän tan mangel wiesoi äbbä kälmä jafe. Sämes päntas ja lärtok älmäi, kån namma li Clifford, piejai ju äiwe-älman ietjas stuorra urtas-kartena äutäi, kånne kaitlakatj amas rajeh ja muorah kaunojin, ja kånne jän ättjoi lärrat ja wuoinet wil änapuw kå juo li wuoinam. Tanne jän tal tjali ätna kirjit raji pirra, maiste jän sjattai kullofin äbbä wäralta lärtok älmäi kaffan.

Hollantan li kalle Linnæus mattam wiesjot ietjas aikew stuoramus kutnen ja päntotakan, walla ittji jän majjah isa kuffew ierit ärröt ietjas kieres aiteklantast. Tan tieti jän wast matjai Swerji, waltoi ietjas märjina ja sjattai doktorin Stockholman, kånne jän talaka sjattai kullofin ietjas lärtokwuotast ja talkotimmeest. Tan jaken 1741 päti jän wimak ruoptot Upsalal, kånne jän li profesforin alla skåulan jala uniwersitetan fitta ietjas jaymemi tan jaken 1778.

Talle li Linnæus kulos äbbä wäraltin, ja kaitkaišt lantaišt pätin äpatis-älmah ju lusa, kutih kulturalin ju äpatimmew naturast ja tan äutoišt. Tan jaken 1762 sjattai jän adelis-älman ja walti talloi namaw Carl von Linné. Taina namaina jän tat rajest kätjotuwai, ja talle ai prukojih änamušta taw namaw, kå hällih ju pirra.

Tat täppe, kånne jän wiesjoi Upsala statan, lä ain aimon, näu ai sämes häima Upsala älfölin, man namma lä Hammarby ja kånne jän kiefit wiesjoi. Hammarby häiman tjuodtjo ain kaita jämma hajen kå kåsse Linné wiesjoi tanne, ja jämma blommit ja urtasit jadjijih wil udnik täbbeli urtas-kartenin kå ju aiken.

Rå ju kuowte-tjuotajaj riekatim-peive sjattai tan. mannam fitan, mannin mädde tujan almatjah, käppatjaka Swerjest ja ietja lantaišt, Upsalan ja Hammarbyn kudnetadtjit ju muitolwajaw.

Upsala tuopmokirkon lä ju kruopta, kånne äwtäkärtajaj kruopta kiefte muitajatta tan pirra, atte akka mia lanta kullojammus parništ äta tanne, tat älmäi, kutti ättjoi namaw "raji kånäkis", Carl von Linné.

Tan mannam kiesen lä jieltes ätnat sjaddam tan wäraltin. Ällo rafetis aike lä tat. Stuorra rikah flapmih ja ietja rikah waltih jia ätnamaw wuollasija. Mätten paiken lä tärro, känne almatjit kädih tjuoteläkoj ja tujanläkoj. Walla änamus rikain lä tauk rafe, ja täppe si parkih tate stuorap wisjaliswuotaina. Sadjo lä tan jake mätten taton neuren sjaddam, ja taste lä kärne ja jafu hadde sjaddam wil alepun ja tiurasabbon kä äntäl. Täppe Ewerjen lä ärjep lanta-äfin ärron jieltes ätna rasjjo kätjo kiejew, ja taste si pallin, atte sadjo kalkai ällo päistot, walla kä tjaktja päti, te päti jjarat ja käikes aike näu atte sadjo sjattai wieka puorepun, kä maw äbbä wuortet mattin; ila tiuras lä tauk kaika.

Prins Vilhelm, mia krunoprinja nubbe parne, kutti talle lä 23 jake wuoras, lä tan mannam kitan kilhatam jämes nuorra prinsesjaw Ryßlantast, kän namma lä Maria ja kutti lä 17 jake wuoras. Su attje lä taltaj fejjara tjietse, näu atte jän ja Ryßlanta fejjar Nikolai kipa lawitjah. Pätte jake kalkapa prins Vilhelm ja ju nuorra märse waltot. Tat lä kalle

wuoſtas pale, kä tabbeli prinja walta ietjas afaw Ryßlantast.

Kä prins Vilhelm si Ryßlantast färkam, te jän tjuowoi äwtaw mia stuoramus tärro-hawjaiſt, mi manai Amerikan. Täppe

li wuoin tan jake stuorra utställning jala wuostatallam, känne ledjin kaiklafatj kalwoit ja majjinait kättjami piedjam, wai almatjah lulun wuoinet, man smitah Amerika wiesatah läh. Tätkko rajatuwai akka stuorra tärro-haksa ai te kã saddakin Swerjest, wai lului kudnijattet Amerikaw ja muitajattet kaikait täbbeli swänskalattjait sia aiteklanta pirra, käste ji läh tätkko wuolkam. Sia lätkko, manai ja manai manai kum, kutih ain hällih ja tadjatih swänskalatj kielaw, lä warfa kuotte miljona, kuotte tusana tusana. Amerikan tuostotuwai mia prinja ja mia hakja stuoramus kutnina ja härwaina kaikaišt wiesatist, käppatjaka täbbeli swänskalattjaišt ja amerikalattjaišt.

Ryßlanttan lä ain wil stuorra stuime ja rafetiswuota. Neures ärnit lä juocken paifen ja juocke peiwe riewwijih ja juolatih ja kädäliih almatjit. Tima li kejjar kättjom akti riksdagaw, mi kalkai ratotallat rika ämi pirra, walla ittji tat kuffew aftan äroh. Riksdaga-älmah päro luodjon kaikast tat pahast, maw rika tärjotidjeh ledjin takkam, ja wimat juttin kejjar ja ju rate-härrah taste ja radjin riksdaga-älmait käji käwke. Tan kitan tjäkani nubbe riksdaga, walla taina käwai jurra jämmalakai. Kä ledjin stantaw aftan ärron, te tah ai häimai rajatuwwin. Talle lä kejjar mierretam, atte täsje wal muttem päntap almatjah kalkih ädtjot riksdaga-älmait waljit, ja näu sän täiwo, atte pätte riksdagan kalka puorep rafe ja siedo ärron ja atte tat riksdaga kalka sittä ratotallat rika ämi ja tarpaki pirra ike wal luodjot tärjotimme pahotakast ja neureswuotast.

Englanta, Frankrika ja Spanien läh tan kiesien littotam kastaniša, atte jus attak lata äwtäw sjašt, te kalkapa tah ietjatah wiefetit ju. Talle pallih Dyßlanttan, atte tat litto jala alliangja, näu kã taw kättjoh, lä takatum Dyßlanta wuosti, ja kalle ai pallat wierti, atte tan wijor lä takkar. Tai mangep aiki lä Dyßlanta sjaddam sieltes päntan ja famoladtjan, ja tyßkalatj äseftidjeh mannih färt paifen ja wuobtih tyßkalatj kalwoit ja äsjašt. Walla Englanta ja Frankrika wiesatah sittä ai wuobtet tait kalwoit, wait

ſia tuodjarah parkih, ja tantieti ſi wajjotih tyſſlantallattjait, kutih pätiſh ſia käino nala ja ſjaggih ſiaw äſeſtimmeſt. Talle wuoino, kätte änamus ſtuorra rikah Europan wänotih kaſaniſa, walla i aſtak wänoteh Dyſſlantaina. Tan radjai lä kalle Dyſſlanta ärron litton Öſterrikaina ja Italiaina, walla Italia i rätt ſäptſoh tan litto ſinne ja Öſterrika lä ſamotipme, waiko tat lä äbbä ſtuorra rika.

Marocko rikan i läh ain tat ſtuorra tärro näkkäm, maſte mi läp tima kuowa-manon ſuſtſaſtam. Arabalattjah, kutih wiesſoh täppe, wajjotih kaitait kriſtakis almatjit, wuojetih ſiaw ierit ja kädäläh ſiaw. Tan kieſen lä Frankrika ja Spanien, mah läh laſamuſſjan Marocko lantai, wiertim radjat tärro-älmait ja tärro-hawſjait tätko warjaladtjit tait kriſtakaſajait, kutih täppe wiesſoh. Puoremus lului kalle, juſ nakin kriſtakis rika waltalului taw lan-taw allaſis, walla kaitah pallih nubbe rikai utnotiſwuotaſt, ja nau ſjadda kalle tat raſetiſwuota ain kuttew ärröt Marocko lantan.

Korea lä ſämeſ ſtuorra rika, mi lä lulemuſ Uſjan, Kina ja Zapana laſkoſin. Swerje lä kalle kuotte tan mate ſtuorak kâ Korea, walla Korean lä ätaſit läkew miljona almatjah ja mian lä täſſje wal padjelattja wita miljona. Korea lä tälen ärron ſap-mokiſ rika, walla talle lä tat ällo ſamotuwwan, waiko tanne lä päntas ja puorre ätnam, kânne kaitlakatj ſadjo ja tiuras muorah kaunoſih ja kânne ädtjoh ätna ruoutew ja källew ja ietja metallait wari ſiſte. Tan päntotaka tieti lä kâppatjaka Japan ja Nyſſlanta ſittam waltet Koreaw, ja tat li ai akka ſiwwa, man tieti tuot ſtuorra tärro ſjattai tai ſtuorra rikai kaſtan. Talle, kâ Nyſſlanta lä widnitallam tärön, matta Japan taſſat, maw ſitta, täppe Korean. Adtjak ſi tal piedjin Korea keſjaraw ju ammatitſt ierit ja piedjin ju parnew ju ſadjai. Waiko ſune ai lä keſjara namma, te i ſân aneh mawke ſamow, ainat tat älmait, kutti talle pajemuſ ſamow atna Korea, tat lä ſämeſ alla ammat-älmait, maw japana-lattjah läh ietjaſa älmaitſt piedjam taſa.

Perſia lä jåmes ſtuorra rifa, mi lä årjelin=ſullelin Ryßlantast ja ſullelin Turkiaſt. Sullelin Perſia jis lä India, mi lä Englanta wuolen. Perſia li tålen akta tan wåralta ſtuoramus ja ſapmokammus rikaiſt, ja kalle tat ain lä wiefka ſtuorak, åbbå nielje tan mate kå mia lanta. Ja åtaſit aktje miljona almatjah wieszoh tåppe Perſian. Sieltes hājoh läh tauk tah perſialattjah. Ammat=ålmah ja ietja åiweh ſuolatih kaira ja nåtotih jatte almatjit kairlakatj wårroi ja mawjohwajai kum. Tan tieti lä pæro nieta ja hājowuota tan lantan, waiko ietj åtnam kalle lä panta ja puorre. Dietteliſ lä, atte i tat=ke lanta åttjoh rafen årrot ietjas krannaiſt. Suo kuffew lä Ryßlanta ſittam waltet taw wuollaſiſ, walla ietja ſtuorra rikah ållåh ſuowwam taw, ja tantietti lä Perſia tan radjai ådtjom aimon årrot. Walla talle lä tan ai pæddå pätam. Tan tjawtjan läpa Ryßlanta ja Englanta jåpatam kaſkanifka, atte Ryßlanta akto kalka ådtjot åjeſtit ja tjeeggit fabrikait ja takkat ruoute=wådjai Perſia nuorta=raptan ja Englanta akto kalka ådtjot takkat jåmmalakai lulle=raptan, mi lä India kuouloi. S aktak lafeteh katjatit, kåttes Perſia tårjotim jala perſialattjah ietjah likojih takkar årniki. Papora nanne ådtjo kalle Perſia åutep tårjotim aimon årrot, walla i tat maitek mierkih, kå ſian i läh mife ſapmo. Alle= ja årje=raptast ſi ållåh jåpatam. Jakkih, atte tat rabta akti kalka Dyßlanta wuollai pätet, ja nåu lului tat tålotj rifa åbbå katom. Nåu kårwwa, kå tah ålmah, kutih kalkih rikaw tårjotit, åh lafeteh ietjatiſt kå ietjasa wuoiſtoſt ja witnikifit. Se ſjadda wimaf nåu, atte amas almatjah waltih ſia lantaw ja atte ſia tålotj wuollelattjah läh awon taſte, atte pieſſih ſia nåte wuoleſt ierit.

Rumänia.

Målkatin årjan, årjelin=allelin tat ſtuorra Ryßlantast, lä jåmes rifa, man nanma lä Rumänia jala Rumänien. Puorre ja ſjaddeliſ åtnam lä tanne, aimotiſ ſtuorra jalkataſah, kånne puoremus wåita ja ietja puorre kårne=ſlajah ſjaddih, ja ſtuorra mietſeh, kånne kairlakatj alla ja tiuras muorah tjuodtjoh. Åtna almatjah wieszoh

ai tanne, änap kâ tappe Sverje rikan, waiho Rumänia i läh stuorap kâ akta näljatis mia rikast.

Tälen li tat lanta Turkia wuolen ja talloi li sieltes neure Rumänia wiesatita, taina kâ turkalattjah alo spiedjin ja riewwijin sia lantaw. Wimak si tauf piešjin luowas turkalattjai wuolte tan tårøn, maw Nyhlanta takai Turkia wuoſti tan jaken 1878, ja talloi päti ſidji puorep aike. Sia lanta ſjattai ſierra rikan, ja si waljijin allasiſa ſämes tyſkalatj prinſjaw kånäkäſjan, kutti ain wil wiesjo ja lä ſia kånäkis.

Dan mangel kâ Rumänia päſjai luowas Turkiast, lä ätnak takatum tan ſjaddelis lanta äutanipmai. Ätna ruoutewädjah läh takatum, kaiſkalatj fabrikah läh tſieggitum, ätna alep ja wuolep ſkåulah läh alkam katotit ſjeunjetaw almoſiſt. Alkorikaita läh ai rumänialattjah tai mangep aiki alo ſuptaſtam, man puorak kaita lä ſia lantan ja kätte tat ſjadda päntapim ja tjuoukatabbon. Walla talle alkij äbbä äutos jakah kullot tat ſia lantaſt. Dan mannam mars manon alki täppe häkfat ſtuorra ſtuime päntori kaſtan. Mädde tjuote tuſjan päntorah tjakanin ja alkin käddeſt judarit ja päntap almatjit ja pättet ſia häimait. Kånäkis wierti radjat tårro-älmaid ſia wuoſti, ja ätna warra kälkäi, äutäl kâ waſt raſe ſjattai.

Maſtes tat päti, atte mati ſjaddat takkar neures ſtuime, maw i lam aktaſ wuortam? Slankus kaita näu ällo puorak täppe? Puorakin-ham rumänialattjah ietjah ledjin kaita jaulam. Näu kalle, walla ällam tah äbbänis ſuptaſtam taw, atte ſia rika tårjotidjeh älläh jurra maitet takkam ſatte päntori auken. Fabrikait si kalle läh tſieggim ja ruoutewädjait takkam, walla päntorita si älläh mawke ätnamaw waddam. Kaita ätnam lä päntas almatji wuolen, ja tah waltih näu harmat ſtuorra ätnam-ſtatew päntorist, kutih parkih taw ätnamaw, atte tah äh äbbänis mateh wiesjot.

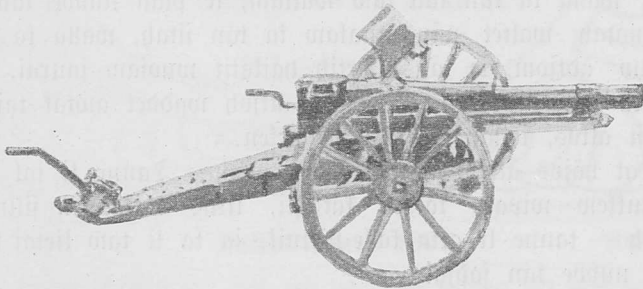
Wäramuſjah läh judarah. Dan lantan kaunojih ſieltes ätna judarah, kutih läh ällo armotimmeh ja njuowwih ietja almatjit näu ſniwwa kâ mattih, kiſſkoh ſiaſt mangemus pietnikattjaw ja waltih ſia karwoit ai rupmahist ierist, juſ mattih. Tantieta waſjotih rumänialattjah ſiaw wäraput kâ japmemaw, ja kâ ſtuime ſjattai, te li tat tiettelis, atte wuoſtak kalkin judarit latat.

Talle lä raſe ſjaddam. Rumänia tårjotidjeh wiertijih talle alket wicketit tait häjos päntorit ja waddet ſidji taw ätnamaw, maw si tarpahih. Diurajin kalle ſjadda äſtet ätnamaw päntas

almatjist ja waddet häjõita, walla i tat liših. Wäramus lä marjo tat, atte äkforikain läh alkam wuoinet, atte rumänialattjah älläh sadnajaſaw juptjaſtam, ainat färtlakatj kiellajaſaw äutäi puftam, kã läh kiettom, man puoraf kaika lä ſia rika ſinne. Kã äkforikain wuoinih, man pättotajaſah ſi läh, te marjo äh taſt ſitah lädnot ſidji tait pietnikit, mait ſi tarpahih, ja te lä äſta nieta pätam.

Suddaſa fäſtnik.

Riksdaga lä waddam pietnikit, mai äutäſt tat ſtuorra fäſtnik Suddaſin jala Bodenin kalta ällituwwat. Witta ware lä tan

Kanona.

jalkataſa pirra, kãne Suddaſa kirko-plaſſa tjuodtjo, ja tain warin lä fäſtnik. Stuorra huotnahit ſi läh takkam karra parwte ſiſa ja ietj waretjäkãin tjuodtjoh kanonah, mai kum mattih äbbã mila tuokkai wuotjet ja wil kuffepui. Kanonai pirra läh aſſaſ wät-
tjah karraſammus ſtaleſt, nãu atte juſ karjelah pätiſ ja wuotjih fäſtnika wuoſti, te ſia kanona-luotah äh mateh tjatatit tait wättjait ja kãddet tãrro-ãlmait, kutih läh tai tuoken. Kã kanonah kaunojih witan waren, te matta ienni jaulat, atte tãne lä witta fäſtnika kã ätta fäſtnik. Hui tiuraſin lä tat fäſtnik ſjaddam. Kã ällaſin ſjadda, te lä maſſam änapuw kã kietjaw läke nan miljona kruono. Walla i tat liših. Juſ mi ſittap warjalit ietjame lantaw waſſo-
lattjaist, te mi wiertip maſſet ai, maw tat kãſto.

Waibe luluw panta!

Sames häjos älmäi wällahi ietjas jänfan ja ittji mateh ätet. Eän wällahi ja hälai näute:

— Mantieti lä wiesjom näu läsjät midji, kutih läp häjos ja waiwan almatjah? Pantas almatjah, si ädtjoh pietnikit näu ätnakaw kä jittih. Takkarah ai kaunojih, kutih tjäggih äbbä kiftoit pietnikist ja kutih alo, alo tjäggih ähfe udnoh allajisa maitek. Jus män luluw panta, te män iw luluh näu humpos; män takaluluw ietjam ja ietjatit ai awwojin.

Te sän häkkat kulai jienaw, mi jaulai:

— Sjaddis näu kä tän sitah! Tän kalkah sjaddat pantan. Dale lä tunji vuosja. Tan vuosjan kauno täsjje wal akka källe-pietnik, walla kä tän läh taw waltam, te päta nubbe tan jadjai. Tän matah waltet näu ätnakaw kä tän sitah, walla kä tän läh nuokasaw ädtjom, te tän wiertih häikätit vuosjaw jaurai. Walla äntäl kä taw takah, te tän ih ättjoh waddet äwtäk taišt källe-pietnikist älkos, ietjan si sjaddih kieren. -

Dat häjos älmäi sjattai jieltes awon. Tanne li tal vuosja. Ittji kuffew wipah, talaka kätjasti, likus mife tan sinne. Te wuoinah — tanne li akka källe-pietnik, ja kä li taw kietai waltam, te päti nubbe tan jadjai.

— Dalle män kalkaw tjäkkähit tanne ja waltet källe-pietnikit vuosjast äbbä tjaw, te läw män panta itieta. Tan mangel män häikätaw vuosjaw jaurai ja mataw wiesjot näu kä munji liko.

Walla kä itiet sjattai, te jaulai sän:

— Mastes män iw tjäkkeh pietnikit udni ai, te män ättjow kuohte tan mate.

Idja päta, walla i sän heiteh. Eän ielet ietjas anotim-mina ja tidtjimina ja tjägga pietnikit wakfoit, manoit tjata. Eän lä wajaltuttam, atte sän lä jattam takkat ietjas ja ietjatit awwojin.

Muttin sän jitta häikätit vuosjaw jaurai, walla i raskih. Eän lä sjaddam pärrasin ja wistokin näu kä källe-pietnikah, walla sän wierti alo tjägget änapuw. Ja te sän japma näu kä waiwan ja häjos tidtjar, neures ätatakai nanne, källe-wuosja kietan.